

Фелон з Успенського собору Києво-Печерської лаври

Аліна Варивода Григорівна, Національний заповідник «Києво-Печерська лавра», кандидат історичних наук, провідний науковий співробітник

Series Byzantina, 24, 2022

Великий Піст – найбільш давній з усіх християнських постів, триває сорок днів і служить для підготовки віруючих до свята Великодня. Цей період має низку обмежень, які стосуються повсякденного життя людини та визначають особливий характер богослужінь. Згідно з Церковним уставом, великопісні відправи вирізняються поглибленим покайним настроєм. Зменшується кількість літургій та святкових богослужінь, а в структуру щоденних служб вводяться додаткові читання зі Старого Завіту, Псалтирі. Облачення, в якому служить духовенство, має темне забарвлення. У сучасній церковній практиці використовуються тканини переважно чорного і фіолетового кольорів. Але так було не завжди.

1. Гаптована композиція «Тамна вечеря» на опліччі фелона.

Наприклад, за описами ризниці Успенського собору Києво-Печерської лаври XVIII ст. відомо, що священницькі ризи і дияконські стихарі для недільних відправ та святкових богослужінь періоду Великого посту шилися з матерій різних відтінків червоного кольору: вишневого, «гвоздикового», гранатового, символіка якого пов'язувалася з темою крові Христа. Для пісних буденних відправ використовувалися облачення з шовкових і вовняних тканин стриманих барв, декорованих непоказним мішурним (з мідних посріблених ниток) позументом. Оскільки під час посту особлива увага приділялася спомину Хресної жертви і страждань Спасителя, описаних у Четвероевангелії, верхня частина риз (опліччя) могла прикрашатися сюжетами Страсного циклу. Оформлення облачення українського духовенства пасійними сценами відоме з другої половини XVII ст. Значний вплив на тематику

оформлення православних риз справив католицький богослужбовий текстиль, зокрема, вишиті або виткані орнати із зображеннями Розп'яття, страсних знарядь тощо. Низка літургійних тканин для Великого посту зберігається у колекції Заповідника.

2. Фелон. 1726 р. КПЛ-Т-234, 132,0х190,0 см

Серед них на особливу увагу заслуговує фелон з венеціанського оксамиту вишневого кольору з гаптованою золотими і срібними нитками композицією «Тамна вечеря» (КПЛ-Т-234, 132,0х190,0 см). Він був виготовлений у 1726 р. для ризниці Успенського собору Києво-Печерської лаври за ескізом лаврських художників у майстернях Києво-Вознесенського Флорівського монастиря. Парний до нього фелон з такої самої тканини мав на опліччі сюжет «Омовіння ніг». Ця пам'ятка перебувала у зібранні Всеукраїнського Музейного Городка на території Києво-Печерської лаври, але була втрачена у роки Другої світової війни.

3. Фелон з гаптованою композицією «Омовня ніг». 1726 р. Фрагмент.